

Colloquium 'Gender & Sexuality'
(Universiteit Gent, 7 juni 2002)

De vakgroepen Engelse en Nederlandse literatuur van de Gentse Universiteit organiseerden afgelopen juni een colloquium rond *Gender & sexuality*. Zowel schrijfsters als wetenschappers deden hun verhaal en bogen zich over het centrale thema. Het werd een dag vol verrassende wendingen en confrontaties.

Gender...

Pamela Pattynama (Universiteit Amsterdam) nam het romandebuut *Geen gewoon Indisch meisje* (1983) van **Marion Bloem** als uitgangspunt voor haar lezing *Riskante verhalen over thuis: gender en diaspora*. Het hoofdpersonage van het boek, een dertigjarige Indische vrouw, zit geprangd tussen twee culturen, de Nederlandse en de Indische. Haar identiteitscrisis uit zich in een opsplitsing van haar persoonlijkheid in twee zusjes, Zon en Sonja, de ene aangepast aan de Nederlandse samenleving, de andere worstelend met haar Indische achtergrond en niet wat je noemt 'vlot geïntegreerd'. In termen van hedendaagse feministische wetenschapsbeoefening heeft Pattynama het over dit romanpersonage als *een gefragmenteerd, discursief subject*. Het zoeken naar identiteit en de definiëring van het subject zijn vandaag centrale issues binnen de feministische theorievorming. Het dominante feministische discours van het begin van de tweede feministische golf plaatste het collectief vrouwelijk bewustzijn centraal. Aanvankelijk was 'seks' en later 'gender' het sleutelconcept binnen de vrouwenbeweging en binnen vrouwenstudies. Etnische minderheidsgroepen begonnen begin jaren '80, vooral in de Verenigde Staten, hun eigen identiteit te claimen, ook in de vrouwenbeweging. Ras en etniciteit werden op de feministische agenda geplaatst. Dit leidde gaandeweg tot een visie waarin niet alleen voor een erkenning van 'gelijkheid' werd gestreden maar ook voor een erkenning van 'verschil'. Een visie ook waarin een eenzijdig op gender gericht perspectief ontoereikend werd bevonden om de hedendaagse subjectiviteit te kunnen vatten. Gender is een ahistorisch, ethnocentrisch concept en is slechts één van de vele categorieën van waaruit identiteit te definiëren valt. De categorieën man/vrouw, wit/zwart, hetero/homo zijn gesitueerd op assen van sociale betekenisgeving, en gender staat niet los van deze andere categorieën. Het bepalen van identiteit kan alleen gebeuren door de wisselwerking tussen de diverse posities op deze verschillende identiteitsassen te analyseren. Wat Pattynama hier in vogelvlucht schetst, is de evolutie van gelijkheids- naar verschillendenken, en van genderanalyse, over diversiteitsdenken, naar een intersectionele benadering.

Geraldine Reymenants (Universiteit Gent) verrichtte onderzoek naar *vrouwen en journalistiek in Vlaanderen in de periode 1890-1940*. De onderzoekster belicht in haar studie de figuur van *Marie Elisabeth Belpaire* (1853-1948). Ook Reymenants kijkt door een gender-bril naar haar onderzoeksobject. Belpaire was medeoprichter van het tijdschrift *Dietsche Warande & Belfort*, en speelde een belangrijke rol in de Vlaamse literaire wereld van haar tijd. Het onderzoek kadert in een historiografische inhaaloperatie die de journalistieke activiteiten van vrouwen in kaart wil brengen. Zij verdwenen al te vaak tussen de plooien van de reguliere geschiedschrijving. Een van de hamvragen van het onderzoek heeft te maken met hoe vrouwen zich in het bijna per definitie mannelijke journalistieke veld 'bewogen'. Schipperend tussen een traditioneel vrouwelijk rol (de moederfiguur Belpaire) en een eerder als mannelijk gedefinieerd, dirigistisch optreden van de vrouw die haar plaats opeist binnen de mannelijke schrijverswereld, is de loopbaan van Belpaire wellicht kenmerkend voor het spanningsveld tussen zogenaamd 'vrouwelijk' en 'onvrouwelijk' gedrag waarin vrouwelijke journalisten het moesten zien waar te maken.

Het onderzoek van **Lenny Vos** (Universiteit Groningen) naar *mannelijke en vrouwelijke auteurs in het naoorlogse literaire veld*, brengt een variatie op dit thema. Of het nu gaat over hoe het literaire werk tot stand komt, over de samenstelling en werking van literaire instellingen of over het aandeel van vrouwelijke auteurs in literaire tijdschriften, de onderrepresentatie van vrouwen is telkens manifest aantoonbaar. Ook de literaire sector ontsnapt niet aan het fenomeen dat bijvoorbeeld een afname van het belang van literaire tijdschriften samen lijkt te gaan met een toename van het aandeel van vrouwelijke auteurs aan literaire tijdschriften.

...en sexuality

Het *gender*-gedeelte van de voormiddag loopt naadloos over in het *sexuality*-gedeelte van de namiddag. Rebecca Brown en Sarah Schulman, twee door de wol geverfde lesbische schrijfsters, zetten de toon met een boeiende inleiding op hun werk. Het werk van de New Yorkse auteur en aids-activiste **Sarah Schulman** gaat vervolgens onder het ontleedmes van doctoranda **Diana Davidson** (University of York). Onderwerp van haar lezing: *The activist aesthetic in the works of Sarah Schulman and David Wojnarowicz*. Schulman is vooral bekend door haar getuigenisliteratuur over het aids-activisme (*Act-up*) en de lesbische beweging (*The lesbian avengers*) in de jaren '80 in New York. Aids stond nog niet op de literaire landkaart, het vocabularium voor de beschrijving van het 'aids-tijdperk' moest nog helemaal uitgevonden worden. Schulman ging daarbij op verbluffend gedetailleerde en geduldige manier te werk. Ze observeerde 500 details in haar omgeving die haar opvielen tijdens die periode en daarvan weerhield ze 50 beschrijvingen die ze kon gebruiken voor haar boek. Op de vraag waar ze haar inzet voor de aids-beweging vandaan haalt, volgt het vanzelfsprekende antwoord: *I never had much relatives, a lot of my family died in the Holocaust, the aids-movement became my family*.

Rebecca Brown is in Vlaanderen (en Nederland) minder bekend, wegens (nog) niet vertaald. In de Verenigde Staten geniet zij, met acht romans achter haar naam, een meer dan gemiddelde bekendheid, vooral binnen de lesbische subcultuur. Haar meest persoonlijke boek tot nu toe is *Excerpts from a family medical dictionary* (2001), een verslag van het stervensproces van haar moeder. Het is een kunstig uitgegeven boek (*I wanted the process of making the book to be as slow as the process of dying*), opgebouwd als een aaneenschakeling van ogenschijnlijk losstaande fragmenten, die de dood van haar moeder beschrijven als een verbanning. Eerder had Brown het al over pijn en verlies in *The gifts of the body* (1994), een reeks gefictionaliseerde memoires over het vrijwilligerswerk dat zij deed als verzorgster van aids-patiënten.

Dirk Visser had het in zijn lezing *Theatricalizing AIDS: ethics of representation* over de vaak gespannen relatie tussen kunst en ethiek. Vertrekkend van de Fassbinder-affaire¹, met de daaraan verbonden censuur, stelt Visser zich enkele vragen: zijn er grenzen aan de kunst? Is censuur soms verantwoord?

Nezha Haffou (KUL), die eerder op de dag een lezing gaf over haar onderzoek *Rewriting gender* (over het herinterpreteren van Victoriaanse vrouwelijke auteurs door hedendaagse Amerikaanse schrijfsters), gaf tot slot nog een paar voorbeelden van islamitisch geïnspireerde censuur. En wat heeft aids uiteindelijk met dit verhaal te maken? Misschien is aids een metafoor voor alles wat taboe is, voor alles waarover men zou kunnen spreken, maar waarover men toch zwijgt. Zelfs in de kunst.

Caroline Claeys.

¹ In 1987 ontstond in Nederland een rel over de opvoering van *Het vuil, de stad en de dood* van Fassbinder. Daarin wordt een zeer stereotiep getypeerde joodse zakenman opgevoerd: een rijke, gewetenloze woekeraar. De voorstelling werd na één opvoering verboden. Later bleek de vermeende ontvoering van de joodse acteur Jules Croiset nep. Hij werd niet ontvoerd door een neo-nazistische organisatie maar had alles zelf in scène gezet.

Thema's die tijdens dit colloquium aan bod kwamen (identiteit, etniciteit, lesbische literatuur, aids,...) vind je ook terug in de collectie van Documentatiecentrum RoSa. De catalogus is online te raadplegen op: <http://www.rosadoc.be>